

مسئله دوّم: تداوی به محرّمات

چنانکه گفتیم تداوی هایی که رابطه با محرّمات دارند دو نوع هستند، گاه تداوی مستلزم حرام است مثل اینکه مستلزم نظر طبیب به «ما یحرم الیه النظر» است و گاه تداوی مستلزم شرب یا اکل محرّمات است؛ درباره فرض اول در ضمن بحث های قبل (بحث تلقیح به طور مفصل سخن گفتیم.^۱) و آن را تجویز کردیم، اما در مورد فرض دوم، اینک سخن می گوئیم:

مرحوم نراقی در مستند الشیعه با اشاره به «تداوی و خلاص من الامراض» می نویسد که برخی مطلقاً حکم به جواز اکل و شرب محرّمات کرده اند؛ به شرط اینکه دارد منحصر به حرام باشد و مندوحه ای در میان نباشد؛ ایشان، قاضی ابن براج، ابن ادریس، شهید اول و سبزواری را قائل به این قول بر می شمارد اما در مقابل محقق اردبیلی تداوی به خمر و هر مسکری را مطلقاً تجویز نمی کند. این قول در مفاتیح الشرایع (فیض کاشانی) و کفایة الاحکام (سبزواری) به مشهور نسبت داده شده است و شیخ طوسی در خلاف قول را اجتماعی دانسته است.^۲

قول سوم هم در مسئله هست: مرحوم محقق حلی، شهید ثانی و فیض کاشانی قائل به تفصیل شده اند و گفته اند اگر «خوف تلف نفس» در میان است، اکل و شرب مسکرات جایز است والا حرام است^۳ مرحوم نراقی ادله گروه اوّل را چنین بر می شمارد:

«دلیل الأوّل: صدق الاضطرار و الضرورة المجوزین للتناول - كما مرّ - مع توقّف العلاج علیه، و أدلّة نفی العسر و الحرج و الضرر و الضرار، و روایة المفضّل و الرضوی المتقدّمة، و فحوی موثّقة الساباطی السابقة، و روایة سماعة المروّیة فی طبّ الأئمّة: عن رجل کان به داء فأمر بشرب البول، فقال: «لا یشربه» فقلت: إنّه مضطرّ إلى شربه، [قال: «إن کان مضطراً إلى شربه»] و لم یجد دواء لدائه فلیشرب بوله، و أمّا بول غیره فلا»^۴

۱. ن ک: ص ۸۷ تا ۹۲، جزوه فقه سال پنجم.

۲. مستند الشیعه، ج ۱۵، ص ۳۴.

۳. همان.

۴. نراقی، مولی احمد بن محمد مهدی، مستند الشیعه فی أحكام الشریعة، ج ۱۵، ص ۳۴.

توضیح:

۱. دلیل گروه اول:
۲. اضطرار و ضرورت موجب می شود که تناول جایز باشد.
۳. ادله نفی عسر و حرج و ادله نفی ضرر دال بر جواز تناول است.
۴. روایات مفضل و رضوی:

[۱- حدیث رضوی: «فَقِهِ الرُّضَا، ع: اَعْلَمُ يَرْحَمُكَ اللهُ اَنْ اللهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى لَمْ يُبِحْ اَكْلًا وَ لَمْ يَشْرَبًا اِلَّا لِمَا فِيهِ الْمُنْفَعَةُ وَ الصَّلَاحُ وَ لَمْ يُحْرَمْ اِلَّا مَا فِيهِ الضَّرَرُ وَ التَّلَفُ وَ الْفَسَادُ فَكُلُّ نَافِعٍ مَقْوٍ لِلْجِسْمِ فِيهِ قُوَّةٌ لِلْبَدَنِ فَحَلَالٌ وَ كُلُّ مُضِرٍّ يَذْهَبُ بِالْقُوَّةِ اَوْ قَاتِلٍ فَحَرَامٌ مِثْلُ السَّمُومِ وَ الْمَيْتَةِ وَ الدَّمِ وَ لَحْمِ الْخَنزِيرِ اِلَى اَنْ قَالَ وَ الْمَيْتَةُ تُورِثُ الْكَلْبَ وَ مَوْتَ الْفَجَاءَةِ وَ الْاَكْلَةَ وَ الدَّمَّ يَقْسِي الْقَلْبَ وَ يُوْرِثُ الدَّاءَ الدُّبَيْلَةَ وَ السَّمُومُ فَقَاتِلَهُ وَ الْخَمْرُ تُورِثُ فَسَادَ الْقَلْبِ وَ يُسَوِّدُ الْاَسْنَانَ وَ يُبَخِّرُ الْقَمَّ وَ يُبْعِدُ مِنَ اللهِ وَ يَقْرَبُ مِنْ سَخَطِهِ وَ هُوَ مِنْ شَرَابِ اِبْلِيسَ اِلَى آخِرِهِ.»^۱

توضیح:

دبيله: طاعون

آكله: هر چه نافع است حلال است.

۲- حدیث مفضل: مُحَمَّدٌ بْنُ يَعْقُوبَ عَنْ عِدَّةٍ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ وَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ جَمِيعاً عَنْ عَمْرِو بْنِ عُثْمَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع وَ عَنْ عِدَّةٍ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ مُفَضَّلِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع أَخْبِرْنِي جَعَلَنِي اللَّهُ فِدَاكَ - لِمَ حَرَّمَ اللَّهُ الْخَمْرَ وَ الْمَيْتَةَ وَ الدَّمَّ وَ لَحْمَ الْخَنزِيرِ قَالَ - إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى لَمْ يُحْرَمْ ذَلِكَ عَلَى عِبَادِهِ - وَ أَحَلَّ لَهُمْ مَا سِوَاهُ - مِنْ رَغْبَةٍ مِنْهُ فِيمَا (حَرَّمَ عَلَيْهِمْ) - وَ لَا زُهْدٍ فِيمَا (أَحَلَّ لَهُمْ) - وَ لَكِنَّهُ خَلَقَ الْخَلْقَ (فَعَلِمَ) مَا تَقَوْمُ بِهِ أَبْدَانُهُمْ - وَ مَا يُصْلِحُهُمْ فَأَحَلَّهُ لَهُمْ وَ أَبَاحَهُ - تَفَضُّلاً مِنْهُ عَلَيْهِمْ بِهِ لِمَصْلَحَتِهِمْ - وَ عَلِمَ مَا يَضُرُّهُمْ فَنَهَاهُمْ عَنْهُ وَ حَرَّمَ عَلَيْهِمْ - ثُمَّ أَبَاحَهُ لِلْمُضْطَرِّ - وَ أَحَلَّهُ لَهُ فِي الْوَقْتِ الَّذِي لَا يَقُومُ بَدَنُهُ اِلَّا بِهِ - فَأَمَرَهُ أَنْ يَنَالَ مِنْهُ بِقَدْرِ

۱. نوری، محدث، میرزا حسین، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، ج ۱۶، ص ۱۶۵.

الْبُلْغَةَ لَا غَيْرِ ذَلِكَ - ثُمَّ قَالَ.»^۱

۵. فحوای موثقه ساباطی (روایت در مورد عطش است، پس بیماری را به طریق اولی ثابت می کند):

«مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ بِإِسْنَادِهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ عَمْرِو بْنِ سَعِيدٍ عَنْ مُصَدِّقٍ عَنْ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع فِي حَدِيثٍ أَنَّهُ سَأَلَهُ عَنِ الرَّجُلِ أَصَابَهُ عَطَشٌ - حَتَّى خَافَ عَلَى نَفْسِهِ - فَأَصَابَ خُمْرًا قَالَ يَشْرَبُ مِنْهُ قُوْتَهُ.»^۲

۶. روایت سماعه:

(وَ عَنْ أَيُّوبَ بْنِ الْحُرِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ زُرْعَةَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ سَمَاعَةَ بْنِ مِهْرَانَ قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ع عَنْ رَجُلٍ كَانَ بِهِ دَاءٌ - فَأَمَرَ لَهُ بِشُرْبِ الْبَوْلِ - فَقَالَ لَا تَشْرَبْهُ - قُلْتُ إِنَّهُ مُضْطَرٌّ إِلَى شُرْبِهِ - قَالَ إِنْ كَانَ مُضْطَرًّا إِلَى شُرْبِهِ - وَلَمْ يَجِدْ دَوَاءً لِدَائِهِ - فَلْيَشْرَبْ بَوْلَهُ أَمَا بَوْلٌ غَيْرِهِ فَلَا.»^۳

۷. روایت دعائم:

«دَعَائِمُ الْإِسْلَامِ، عَنْ عَلِيٍّ ع أَنَّهُ قَالَ: الْمُضْطَرُّ يَأْكُلُ الْمَيْتَةَ وَ كُلَّ مُحَرَّمٍ إِذَا اضْطُرَّ إِلَيْهِ: وَقَالَ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ ع: إِذَا اضْطُرَّ الْمُضْطَرُّ إِلَى أَكْلِ الْمَيْتَةِ أَكَلَ حَتَّى يَشْبِعَ وَ إِذَا اضْطُرَّ إِلَى الْخَمْرِ شَرِبَ حَتَّى يَرَوِيَ وَ لَيْسَ لَهُ أَنْ يَعُودَ إِلَى ذَلِكَ حَتَّى يُضْطَرَّ إِلَيْهِ أَيْضًا.»^۴

۸. مرسله علل الشرايع:

«شُرْبُ الْخَمْرِ (جَائِزٌ فِي الضَّرُورَةِ).»^۵

مرحوم نراقی سپس به ادله گروه دوم اشاره می کند:

۱. عاملی، حرّ، محمد بن حسن، وسائل الشیعة، ج ۲۴، ص ۹۹.

۲. عاملی، حرّ، محمد بن حسن، وسائل الشیعة، ج ۲۵، ص ۳۷۸.

۳. عاملی، حرّ، محمد بن حسن، وسائل الشیعة، ج ۲۵، ص ۳۴۶.

۴. نوری، محدث، میرزا حسین، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، ج ۱۶، ص ۲۰۱.

۵. عاملی، حرّ، محمد بن حسن، وسائل الشیعة، ج ۲۵، ص ۳۷۹.

